

Tartu Universitet
Institut for germansk, romansk og slavisk filologi
Afdeling for skandinavistik
Dansk sprog og litteratur

BACHELOROPGAVE

**LITTERÆR OVERSÆTTELSE AF METAFORER FRA DANSK TIL ESTISK OG
RUSSISK I PETER HØEGS BOG ”FRØKEN SMILLAS FORNEMMELSE FOR SNE”**

af Darja Jeršova

Vejleder: Anu Laanemets
Skandinavistika
Tartu Universitet

Tartu 2014

Indholdsfortegnelse

1. Forord

1.1 Indledning og problemstilling.....	3
1.2 Metode og opbygning.....	4

2. Teori

2.1 Oversættelse og oversættelsesprocessen.....	5
2.2 Litterær oversættelse.....	6
2.3 Metaforer og deres karakteristika.....	7
2.4 Metaforers funktion.....	7
2.5 Metafortyper.....	9
2.6 Oversættelse af metaforer og faste vendinger.....	10
2.7 Model til analyse af metaforernes oversættelse.....	10

3. Analyse

3.1 Analyse af eksempler: sammenligning af oversættelser til estisk og til russisk.....	11
3.2 Analyseresultater.....	25

4. Konklusion.....

27

Litteraturliste

Resümee (resumé på estisk)

1. Forord

1.1 Indledning og problemstilling

Metaforer findes i forskellige teksttyper – i faglitteratur, i journalistiske og politiske tekster, og i skønlitteratur osv. Den hyppigste brug af metaforer kan forekomme i skønlitteratur, fordi den sproglige side er meget vigtig for skønlitterære tekster. Oversættelse af metaforer er en problematisk del af litterær oversættelse. Når man oversætter forskellige typer af tekster af alle typer, er det vigtigt at identificere metaforer. Oversættelsesteoretikerne betoner to vigtige problemer ved en oversættelse – valg af et optimalt princip for hele oversættelsen og oversættelse af metaforer (Newmark, 1988:104). Selv om der er skrevet mange bøger og akademiske opgaver om oversættelse af metaforer, er spørgsmålet om problemer ved oversættelse af metaforiske udtryk åbent endnu.

Når en oversætter møder en metafor i teksten, skal han eller hun tænke på, hvordan han/hun skal oversætte metaforen, hvilke strategier skal han/hun bruge og hvordan dette best kan gøres. Det metaforiske præg skal bevares i en tekst, fordi betydningen kan forandre sig, hvis oversættelse mister en metafor. At bevare det metaforiske præg i en tekst er det vigtigste formål, når oversætter arbejder med metaforer.

Der findes forskellige strategier for at oversætte metaforer. Valg af strategi kan være påvirket af mange faktorer, fx sprogets væsen, eller være en oversætters personlige valg. I min opgave skal jeg undersøge hvilke strategier man har brugt for at oversætte metaforer i Peter Høegs bog *Frøken Smillas fornemmelse for sne* til estisk og russisk. Med min opgave vil jeg undersøge hvilke forskelle der findes i de to oversættelser, hvilke muligheder har oversættere valgt. På basis af eksemplerne fra bogen skal jeg analysere, hvilke strategier oversætterne har brugt. På hvilken måde kan forskelle i oversættelser påvirke betydningen, billedet eller meningen af metaforer? Jeg skal også diskutere hvordan den konkrete oversættelse virker.

På baggrund af disse spørgsmål har jeg således udarbejdet følgende problemformulering:

Formålet med denne opgave er at undersøge hvordan metaforerne i Peter Høegs bog „Frøken Smillas fornemmelse for sne“ er blevet oversat til henholdsvis estisk og russisk.

Grunden til temavalget er min personlige interesse for skønlitteratur og moderne dansk litteratur, især for Peter Høegs romaner. Jeg har valgt analyse af metaforer, fordi jeg synes, at det er et af de mere interessante oversættelsesproblemer og at metaforer spiller en væsentlig rolle i skønlitteraturen.

1.2 Metode og opbygning

Som empiri har jeg valgt Peter Høegs roman *Frøken Smillas fornemmelse for sne*, og dens oversættelse til henholdsvis estisk og russisk. På estisk har den titlen *Preili Smilla lumetaju* (oversat af Arvo Alas), og på russisk *Смилла и ее чувства в снегах* (oversat af Jelena Krasnova). Jeg har valgt denne bog af to grunde: den første grund er praktisk – der er ikke så mange bøger af nyere dansk litteratur, der er oversat til både estisk og russisk. Den anden grund er at Peter Høegs romaner har et meget livligt sprog, han bruger ofte farverige beskrivelser, og der findes mange metaforer.

Der findes i alt 37 eksempler i min analyse.

Mit teorikapitel består af to dele. I første to afsnit gør jeg rede for definitionen af oversættelse og oversættelsesproces. Da emnet for min opgave er litterær oversættelse, er det vigtigt at have en forståelse af, hvad er litterær oversættelse. Jeg vil forklare, hvilke forskelle der er mellem litterær oversættelse og andre typer af tekster. Derudover vil jeg diskutere problemer ved litterær oversættelse.

Derefter vil jeg skrive om metaforer. Denne gennemgang er baseret på Newmark (1988, 1995) og Schjoldager (2008). Jeg vil sammenligne forskellige definitioner af metaforer, forklare principperne for deres inddeling, og beskrive deres karakteristika og formål i en tekst. Også i denne del har jeg anvendt Schjoldagers typologi af oversættelse af metaforer.

I det tredje kapitel foretager jeg analysen af eksemplerne. Jeg bruger Schjoldagers typologisering for at forklare, hvilke strategier oversættere har brugt. Sidst i dette kapitel angiver jeg en tabel med resultater og kommentarer til dem.

I det sidste kapitel af min opgave giver jeg svar på spørgsmålene, som jeg har stillet i min problemstilling.

Litteraturliste og resumé på estisk findes efter konklusionskapitlet.

2. Teori

2.1 Oversættelse og oversættelsesprocessen

Denne opgave handler om oversættelse af metaforer. Derfor, er det vigtigt at forklare hvad vi mener ved oversættelse og oversættelsesproces. Terminologien afhænger af forskellige videnskab og fag, som arbejder med oversættelse, og der findes en lang række af forskellige måder at betragte oversættelse på. Alle er dog enige om, at oversættelse er en proces for at gengive skriftlige eller talte tekster på et kildesprog på et tilsvarende skriftligt eller talt målsprog.

Roman Jakobsón i sin bog "On Linguistic Aspects of Translation" skelner mellem tre former af oversættelse:

- 1) *Intralingual oversættelse* eller *omformulering* – en fortolkning af sprogtegn ved hjælp af andre tegn (bruges andre ord, synonym eller perifrase)
- 2) *Interlingual oversættelse* – en fortolkning af sprogtegn ved hjælp af et andet sprogs tegn
- 3) *Intersomatisk oversættelse* eller *transmutation* – en fortolkning af sprogtegn ved hjælp af andre tegn, som ikke er verbale.

Når vi taler om oversættelse, betyder det, at vi skal afkode en originaltekst (dvs. "en fortolkning af sprogtegn") og overføre dens indhold til en ny form ("ved hjælp af et andet sprogs tegn"). Selvfølgelig skal vi være opmærksomme på den nye forms grammatik og sprogbrug. Og her møder vi et problem, som Jakobsón taler om – nemlig at forskellige sprog har forskellige grammatiske kategorier, som ofte ikke kan oversættes til et andet sprog (fx har substantiver i dansk bestemt og ubestemt form, som findes ikke i hverken estisk eller russisk).

Når vi taler om oversættelse, skal vi også tale om oversættelsesprocessen. Der findes forskellige modeller af oversættelsesprocessen, men jeg skal bruge Cay Dollerups model, som findes i bogen "An Introduction to Translation Studies" på siderne 9-10. Han beskriver oversættelsen ved hjælp af denne model på følgende måde:

1. *Afsender i kildekultur* >
2. *indkoder et budskab (originalen) i et kildesprog* >
3. *som er først modtaget (= afkodet), derefter formidlet (= indkodet) og „sendt“ (oversættelsesaktivitet = oversættelsesproces)* >
4. *som et budskab ("oversættelse") i målsproget* >

5. *for at blive afkodet af modtagere (publikum) i målkulturen* (Dollerup 1999:10, citeret via Okas, 2008:7)

Modellen viser forskellige faser i oversættelsesprocessen. Vi kan se, at oversættelsesprocessen består af afsender, budskab og modtager. Modtager får et budskab fra afsender (teksten som skal oversættes), analyserer det og derefter syntetiserer ”oversættelse”.

Som opsummering skal jeg sige at oversættelsesprocessen ikke er så utvetydlig, som det kan synes. Dollerup (1999:9) siger, at ”hele oversættelsesprocessen er ligesom en kæde af årsag og virkning, med den oprindelige før og bag i hver oversættelse”.

2.2 Litterær oversættelse

Litterær oversættelse bliver ofte modstillet oversættelse af fagtekster. Begge to har deres egne egenskaber. Når vi har med litterær oversættelse at gøre, skal en oversætter, i tillæg til et stort kendskab til begge sprog, have kunstnerisk intuition og en forfatters og digters talent. Litterær oversættelse skal være udformet således, at atmosfæren, plottet og forfatterens stil er fuldt bevaret. Litterær oversættelse er en fuld rekonstruktion af en tekst i rammerne af et andet sprogs kultur. Den skal beholde originalkulturens realier, men være forsåelig til andre nationer. Oversættere skal heller ikke pynte på så meget.

Niels Brunse skriver, at litterær oversættelse er en kunstart og oversættere er litteraturens udøvende kunstnere (Brunse 1994: 79). Man kan således sige, at produktet af en oversættelse er et kunstværk i sig selv. Brunse skriver også, at en ”oversætters opgave er ikke kun at arbejde med betydninger i definatorisk forstand, men også at inddrage hele det spændingsfelt af rytmiske og lydlige egenskaber, associationer og kulturelle implikationer, der omgiver enhver sætning på ehvert sprog” (Brunse 1994: 79).

Litterær oversættelse har mange aspekter, som adskiller den fra fx oversættelse af faglitteratur, fordi der findes fænomener i skønlitterære tekster, som ikke så tit findes i andre tekster (fx allusioner, troper og fraseologismer). De kan skabe problemer, når vi oversætter. Hvis man ikke forstår eller kan erkende idiomer, fraseologismer, kan man ikke oversætte teksten korrekt, og vigtig information kan gå tabt.

2.3 Metaforer og deres karakteristika

For at kunne opnå formålet med min opgavets, skal jeg først definere begrebet metafor. Jeg begynder med definitioner af metafor, og derefter skriver jeg om deres funktion i en tekst og om forskellige metafortyper. I sidste afsnit af teoridelen skal jeg skrive om oversættelse af metaforer. Jeg synes, at denne del af min opgave er ganske vigtig, fordi jeg skal analysere og arbejde med forskellige typer af metaforer i analysedelen, så jeg kan bruge teorien i forhold til oversættelse af metaforer i *Frøken Smillas fornemmelse for sne*.

”Metafor (gr. metaphora = overføring, ombytning) betegnelsen bruges undertiden som betegnelse for troper generelt” (Albeck, 1973: 116, citeret via Nielsen 2011:38).

Kirsten Rask i sin bog ”Stilistik” (1995: 111), skriver, ”at metafor er et billedligt udtryk, uden sammenligningens *som* eller *ligesom*: metaforen står simpelt hen i stedet for noget, fx *Lavvande i kassen...* Sproget er fuldt af metaforer, fx *gå over strengen*, *klappe hesten*, *spise brød til*. Men mange af dem ikke opleves som billeder, fordi de er blevet så almindelige (fx *begribe*, *besætte*, *træde på*, *avisens hoved* osv.).”

Hvis Rasks definition er ganske begrænset, er Newmark mere vidstrakt i sin definition. Han metafor-definition omfatter alle figurative udtryk: personificering af et abstrakt fænomen, ord med overført betydning, polysemer (ord som har den samme lydlig eller skrevet form, men flere forskellige betydninger) osv. (Newmark 1988:104)

Ifølge Newmark (1988:104) består metaforer strukturelt af ”*single*” dvs. et-ords-metaforer og ”forlænget”, som kan være en kollokation, et idiom, en sætning, et ordsprog, en allegori eller en hele fantasifuld tekst.

For min analyse bruger jeg Newmarks definitionen. Jeg har brugt denne definition, da jeg har søgt på metaforer i bogen.

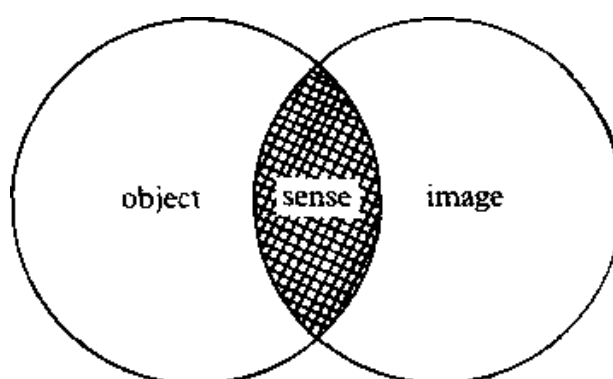
2.4 Metaforers funktion

Andrew Goatly i sin bog ”The language of Metaphors” skriver, at ”Metaphor occurs when a unit of discourse is used to refer unconventionally to an object, process or concept, or colligates in an unconventional way. And when this unconventional act of reference or colligation is understood on the basis of similarity, matching or analogy involving the conventional referent or colligates of the unit and the actual unconventional referent or colligates.” (Goatly 1997:8) Det betyder at

metaforer udtrykker et ords betydning med hjælp af andre ord, eller forklarer en ting ved hjælp af en anden. De anvendes, når det er nødvendigt at udtrykke et ord via beskrivelse. Når man anvender en metafor, skal den forstås på grundlag af lighed eller analogi.

Ifølge Newmark (1998: 104) har alle metaforer to formål. Det første er *referentielt* formål (kognitivt) – for at beskrive en proces, en mental proces, en person, en handling, eller et begreb grundigere og mere forståeligt, end det kan være muligt med almindelig sprogbrug. Det andet er *pragmatisk* formål (æstetisk), som appellerer til *sanser*, følelser og emotioner, forklare noget via beskrivelse. Newmark skriver også, hvis disse formål smelter sammen (og er parallel til indhold og form) er en metafor god. Som oftest dominerer *referentielt* formål i lærebøger, mens pragmatiske formål er ”bestyrket med sound-effekt” i reklame, populær journalistik og pop-musik.

Newmark (1998:105) har udarbejdet en model (Figur 2.1), som viser, hvordan metaforer virker.

Figur 2.1

Ifølge Newmark (1988:104) metaforer demonstrerer en lighed og et semantisk område mellem mellem to mere eller mindre ensartede ting, som han kalder *objekt* (object) og *billede* (image). Vi kan sige, at bogstavelig *betydning* (sense) af metaforen er en semantisk område mellem *billede*, som er det billede der bliver skabt af metaforen (kan være *universel*, *kulturel* og *individuel*) og *objekt* – det der beskrives metaforen.

På denne måde kan vi sige, at metaforen består af tre ting – det der beskrives med metaforen, et billede der bliver skabt af metaforen og dens betydning. Denne tre ting står i en forbindelse med hinanden. Og Newmark (1988:104) ser ikke processen i denne forbindelse, men metaforens funktion – metaforer skal vise en analogi mellem *objekt* og *billede*.

2.5 Metafortyper

Ifølge Newmark (1988:106) findes der forskellige typer af metaforer: døde metaforer, klichemetaforer, standardmetaforer, nye og originale metaforer. De adskiller sig fra hinanden afhængigt af hvad og på hvilke måde de beskriver.

Første kategori er **dødemetaforer**, som er karakteriseret ved, at man stort set ikke er opmærksom på, at man bruger en metafor (Newmark 1988:107). Disse metaforer beskriver eller forklarer ofte noget med tid, sted, rum, krop eller aktivitet. De bruges især om koncepter, og er også benyttet i videnskabelige tekster. Som oftest døde metaforer har mistet sit overraskende præg, de betyder, at man bruger dem og tænker ikke på deres overført betydning, et godt eksempel er ”solen står op”.

Den næste type af metaforer er **klichemetaforer**. Newmark (1988:107) skriver, at klichemetaforer har mistet deres æstetisk effekt og har kun konnotative funktion. Klichemetaforer bruges ofte til at udtrykke tanker mere tydeligt. Han også siger, at oversættere skal undgå alle forskellige klicher i en tekst (kollokationer og metaforer), han prøver i hver fald selv altid at afløse en klichemetafor med en død metafor.

Den næste gruppe af metaforer kalder Newmark (1988:108) for **standardmetaforer**. Standardmetaforer er en effektiv måde at beskrive abstrakte begreber, fysiske eller psykiske situationer. De har en følelsesmæssig effekt på læseren. Men i modsætning til klichemetaforer har standardmetaforer en æstetisk funktion også. Astrid Brask Nielsen skriver i sin opgave (2011:44-45), at „det kan være skelne mellem idiomer og standardmetaforer. Begge dele kan karakteriseres som faste udtryk, og de idiomer, som har en metaforisk kvalitet, kunne derfor ligeså vel blive kategoriseret som standardmetaforer.”

Nye metaforer er neologismer, som hurtigt er blevet til faste udtryk/idiomer i kildetekstkulturen. (Nielsen 2011:45)

Som den sidst kategori er der **originale metaforer**, som er metaforer, som afsenderen af teksten har opfundet. (Nielsen 2011:45) Originale metaforer er individuelle og bruges ikke i hverdagens sprog. De skal være oversat så nært til teksten, som er det muligt, fordi de repræsenterer forfatterens individuelle stil. Newmark siger, at originale metaforer en berigelse af sproget. Nielsen (2011:45) fremhæver også, at originale metaforer ”er altså mere komplekse og mere end blot en overførsel af et velkendt begrebsområde til et andet. Ved at bruge en original metafor udfordres læseren, fordi strukturen ikke allerede findes i læserens begrebsverden, og læseren

tvinges derfor til at tage aktiv del i læsningen og tænke over betydningen af metaforen. Denne type af metaforer forekommer ofte i ekspressive teksttyper, som litterære tekster er eksempler på.”

2.6 Oversættelse af metaforer og faste vendinger

Oversættelse af metaforer, idiomer og faste udtryk kan være mere vanskeligt end oversættelse af teksten, som har dem ikke. Newmark (1988:104) siger, at problemet ved oversættelse af metaforer er det sværeste og vigtigste problem ved oversættelse. Han siger, at når oversætter møder en sætning, som er grammatisk korrekt, men ikke har betydning, skal han/hun test denne sætning for *meningsløs element* og mulig metaforisk betydning. Som oftest er det mere svært at oversætte kulturelle og originale metaforer, end fx. standartmetaforer.

2.7 Model til analyse af metaforernes oversættelse.

For min analyse af oversættelse af metaforer bruger jeg strategier af Schjoldager (2008: 91-92). Jeg synes at Schjoldagers typologi passer bedst til denne undersøgelse. Jeg kunne ikke få fat i bogen, hvor Schjoldager har præsenteret denne typologi, derfor var jeg nødt til at referere til den via A. Nielsens kandidatopgave ”Oversættelse af metaforer i Paul Austers *The Brooklyn Follies*” 2011, hvor hun har brugt Schjoldagers typologi.

De tre strategier er:

- **Eksplitering - oversættelse af mening**

Denne mikrostrategi bruges, når den bogstavelige mening med metaforen i kildeteksten er med i målteksten, men uden at det er oversat med en metafor. Metaforen mister sin metaforiske værdi ved bogstavelig oversættelse af meningen. (Nielsen 2011: 55). Metaforen er således oversat med ikke metafor.

- **Direkte oversættelse af metafor med metafor (samme ord)**

Metafor er direkte oversat med en anden metafor. (Nielsen 2011: 56).

- **Tilpasset oversættelse af metafor med metafor (ikke samme ord)**

Metafor er oversat med en anden metafor, men i modsætning til direkte oversættelse af metaforer (hvor det er de samme ord, som bruges i begge metaforer) er der ved brug af denne mikrostrategi ikke de samme ord, der bliver brugt. Der er altså ikke en lingvistisk

ord-for-ord ækvivalens, men derimod en funktionel ækvivalens, og den metaforiske værdi er bibeholdt. (Nielsen 2011: 56).

I følgende kapitel skal jeg bruge denne model at analysere metaforer fra Peter Høeg bog ”*Frøken Smillas fornemmelse af sne*”.

3. Analyse

3.1 Analyse af eksempler: sammenligning af oversættelser til estisk og til russisk

Efter min teoridel, hvor jeg gjorde rede for oversættelse som sådan, definitioner og forskellige oversættelses-strategier, skal jeg gå videre med den praktiske del og analyse af eksempler fra bogen.

Jeg skal analysere eksempler af metaforer fra Peter Høeg bog *Frøken Smillas fornemmelse for sne*, 435 sider (estisk oversættelse *Preili Smilla lumetaju*, oversat af Arvo Alas; russisk oversættelse *Смилла и ее чувствоснега*, oversat af J. Krasnova).

Jeg har fundet 37 eksempler af metaforiske udtryk i bogen.

Først angives eksemplet på dansk, derefter på estisk og til sidst på russisk. Efter hvert eksempel er der angivet på hvilken side i den aktuelle bog eksemplet kan findes. Hvert eksempel følges af en analyse (Schjoldagers typologi) og forklaring af dets betydning. Jeg bruger „Ordbog over faste vendinger“ (www.ordbogen.com) for at forklare betydninger af idiomer, jeg bruger også „Den Danske Ordbog“ (www.ordnet.dk) for dansk, „Eesti keele seletav sõnaraamat“ (www.eki.ee/dict/ekss) for at forklare de estiske eksempler og den store russiske ordbog (www.dic.academic.ru) for analyse af de russiske eksempler. Til sidst skal jeg diskutere om oversættelsernes semantiske betydning og vurdere hvordan oversættelserne virker.

1. (dk) Decembermørket kommer op af graven... (s. 11)
(est) Hauast kohub üles detsembipimedust... (s. 5)
(rus) Декабрьская тьма поднимается из могилы... (s. 7)

Her har vi at gøre med metafor og personificering. Mørket, som er et livløst naturfænomen ”kommer op af graven”. I konteksten betyder det, at det bliver mørkere og koldere. Både den estiske og russiske oversætter har brugt bogstavelig oversættelse med de samme ord som i kildeteksten. Jeg skal tilføje, at russisk *тьма* er mere poetisk, end et andet ord med samme betydning – *темнота*. Jeg synes, at den russiske oversætter bruger dette ord for at opnå en mere poetisk følelse i konteksten. Det samme gælder for det estiske ord *kohuma*, oversætteren bruger et synonym til ordet *komme op*, som har mere poetiske valør. Dette ord passer ganske godt, og meningen af metaforen bliver den samme som i originalteksten.

2. (dk) ...er vores ansigter kun blegt lysende skiver. (s. 11)
- (est) ... on meie näod vaid kahatult helendavad valguskillud. (s. 5)
- (rus) ... наши лица – лишь слабо светящиеся диски. (s. 7)

Peter Høeg sammenligner ansigter med „blegt lysende skiver“. Ordet *skive* har ifølge DDO to betydninger: 1. ”tyndt og jævnt stykke der er skåret eller savet af noget især om et stykke skåret af brød, kød eller grøntsager” og 2. ”flad, cirkelformet genstand, evt. med hul i midten”. Her har vi en forskel mellem to oversættelser - den russiske oversætter har brugt den anden betydning (ee – plaat), mens den estiske oversætter har gjort en mere fri oversættelse. Han bruger sammensætningen *valguskillud*, som kan være oversat som ”lyseskårene”. Jeg synes, at brug af denne sammensætning giver en lidt anden mening til metaforen. Alas bruger en mere fri oversættelse, men den metaforiske værdi er bevaret. Jeg kan ikke præcist sige, hvilken betydning Høeg ville bruge, fordi begge oversættelser virker ganske godt i konteksten, men giver forskellige beskrivende billeder for læserne.

3. (dk) og tårerne bliver til frostdun. (s. 12)
- (est) ja pisarad muutuvad pakase suletekiks. (s.6)
- (rus) и слезы превращаются в снежный пух. (s. 8)

Her har vi at gøre med ordet *frostdun*. Den russiske oversætter bruger tilpasset oversættelse af metafor med metafor, hun bruger adjektivet *снежный*, som betyder *sne*, men ikke fx. ord *морозный*, som kunne være direkte oversat til dansk som *frost*. Også verbet *bliver* er erstattet med det mere poetiske ord *превращаются*(forvandler). Den estiske oversætter har brugt ordet *suletekk* for sin oversættelse, som betyder *dyne* på dansk. Ord *dun* og *dyne* har en semantisk relation, men betyder forskellige ting, og det er ikke muligt at sige hvorfor oversætter besluttede sig at vælge ordet *suletekk*. Hvis vi taler om den semantiske del af denne metafor, ord, som bruges i kildeteksten og i den russiske oversættelse, får vi indtryk af noget let og vægtløs (tårerne bliver vægtløse), men ordet *suletekk* i denne kontekst giver indtryk af noget let og varmt, men også noget som man kan svøbe sig ind i.

4. (dk) ...regnbøger begynder at slå mig og november i ansigtet med et vådt håndklæde. (s. 13)

(est) ...vihmasagarad hakkavad mulle ja novembrile märja käterätikuga näkku peksma. (s. 7)

(rus) ...ливни начинают хлестать меня и ноябрь мокрым полотенцем по лицу. (s. 9)

Både i den estiske og den russiske oversættelse har man brugt direkte oversættelse af metafor med metafor med de samme ord. Der er en lille forskel, som er ikke så vigtig for metafor – i den russiske oversættelse bruges ordet *at surre* (хлестать) i stedet for verbet *at slå*.

5. (dk) En blytung og fugtig varme har forvandlet København til en udklækningsanstalt før øjeblikkeligt vanvid. (s. 19)

(est) Tinaraske niiske kuumus on muutnud Kopenhaageni äkksõgeduse haudejaamaks. (s. 12)

(rus) Свинцовая и влажная жара превратила Копенгаген в очаг стремительно зарождающегося безумия. (s. 13)

I dette eksempel har vi personificering „varme har forvandlet København til“ og metaforer „en blytung varme, en udklækningsanstalt før øjeblikkeligt vanvid“. Første metafor er oversat med de samme ord, som betyder *blytung* på estisk og russisk. Både i den estiske og russiske oversættelse har man brugt de samme ord for de to andre metaforer. Jeg synes de virker godt og gengiver betydningen og billedet fra kildeteksten.

6. (dk) har hun været så længe på overførselsindkomster og under myndighedernes elektronmikroskop. (s. 28)

(est) on ta olnud nii kaua riigi ülapidamisel ja võimude elektroonmikroskoobi kontrolli all. (s. 22)

(rus) она так долго существовала на разные пособия под электронным микроскопом государства. (s. 21)

Her har vi metaforen „under myndighedernes elektronmikroskop“. Forskelle i oversættelser findes i ordet ”myndighed”, men andre ord er de samme. Den russiske oversætter bruger ordet ”stater”, som også passer godt, men jeg synes, at den estiske oversættelse er mere præcis i dette eksempel. Men begge bruger direkte oversættelse med den samme mening som i kildeteksten.

7. (dk) Det er små konger i medicinens lokalsamfund. (s. 40)
(est) Pisikuningatena meditsiini külaühiskonnas. (s. 32)
(rus) Эти маленькие монархи удельных княжеств медицины. (s. 31)

Både i den estiske og russiske oversættelse har man brugt ikke direkte oversættelse, men med små forskelle og med brug af synonymer. Ordet *lokalsamfund* er oversat på to forskellige måder – i estisk *külaühiskond* som betyder „landsbysamfund“ på dansk, og i russisk *княжество*, som betyder ”fyrstedømme“ på dansk. Disse ord har forskellige betydning og forskellige billeder. I den russiske oversættelse er også ordet *konger* erstattet med ordet *monarker*. Jeg synes, dette ord passer bedre til ordet *fyrstedømme*, som oversætteren besluttede sig for at bruge.

8. (dk) Han sad fast i min mor med en elastik... (s. 41)
(est) Teda köitis minu emaga külge elastne side... (s. 34)
(rus) Он был крепко привязан к моей матери резиновым жгутом... (s. 32)

I dette eksempel har man brugt direkte oversættelse med de samme ord som vi har i kildeteksten. Begge oversættelser virker godt, og metaforen beholder sin betydning.

9. (dk) har jeg fra jeg var syv år bemalet min barndom med masser af falsk forgyldning. (s. 42)
(est) olen minagi oma lapsepõlve seitsmendast eluaastast alates tohutu hulga kassikullaga üle vööbanud. (s. 34)
(rus) я с семи лет тщательно покрывала свое детство фальшивой позолотой. (s. 33)

I dette eksempel har man brugt direkte oversættelse, men man bruger ikke de samme ord. Forskelle findes i sprogstruktur - det estiske ord *kassikuld*, som på dansk betyder „falsk guld“ består af ord „kat“ og „guld“. Dette ord findes ikke i kildeteksten eller i den russiske oversættelse. Men begge oversættelser virker godt, og metaforen beholder sin betydning.

10. (dk) jeg føler, at vi kører på en tråd af sølv, opspændt mellem mig og huset i Qaanaaq. (s. 46)

(est) mul oli tunne, nagu sõidaksime mööda hõbetaati, mis on tõmmatud minu ja Qaanaaqis asuva maja vahele. (s. 38)

(rus) у меня ощущение, что мы едем по серебряной нити, натянутой между мной и домом в Кванааке. (s. 36)

I dette eksempel vi kan se en forskel mellem oversættelse af ordet *tråd*. Ifølge DDO betyder ordet *tråd* „langt, tyndt materiale der er fremstillet af fibre fra planter eller dyr, af syntetiske fibre eller af metal“. *Traat* som bruges i den estiske oversættelse er altid lavet af metal, men *нить* (ee – niit) som bruges i den russiske oversættelse som oftest er lavet af fibre fra planter eller dyr, men ikke metal og kan kun bruges i andre betydninger på metaforiske måde (fx *нитьжемчуга*, dk - perle-halsbånd). Skal jeg fremhæve, at det danske ord tråd har en meget vid betydning og sådant ord kan ikke findes på estisk og på russisk, så oversættere skulle gøre et valg – og de har valgt forskelligt. Efter min mening er den estiske oversættelse mere vellykket, fordi der er *sølv*-metal i konteksten. Men den russiske oversættelse virker også, fordi den ikke forandrer metaforen.

11. (dk) Dernede venter depression på mig. (s. 47)

(est) All ootab mind depression.(s. 40)

(rus) Там, внизу, меня ожидает депрессия. (s. 37)

Både i den estiske og den russiske oversættelse har man brugt direkte oversættelse af metafor med metafor med de samme ord. Metaforen har ikke mistet sin personificering. Begge oversættere bruger de samme ord som i kildeteksten.

12. (dk) Som et svar på en verden der hele tiden kommer med dåseåbneren for at lukke dem op, og se hvad de har indvendigt med henblik på om det burde ersattes med en mere gangbar konserves. (s. 52)

(est) Vastuseisuks muule maailmale, mis kogu aeg käib, konserviavaja käes, et neid lahti kangutada ja vaadata, mis nende sisemuses toimub, et kindlaks teha, kas neid ei tuleks asendada sobivamate konservidega. (s. 45)

(rus) Это своего рода реакция на мир, который постоянно пытается открыть их с помощью консервного ножа, чтобы посмотреть, что же у них внутри и не надо ли заменить это более подходящим содержимым. (s. 42)

Næsten alle ord i dette eksempel er oversat med direkte oversættelse. I den russiske oversættelse er ordet *konserves* erstattet med ordet *содержимое*, som betyder *indhold*. Jeg tror, at oversætteren har besluttet sig for at erstatte dette ord for at undgå to ord med den samme rod. Men den estiske oversætter har ikke besluttet sig for at erstatte to ord med den samme rod – *konserviavaja*, *konservid*. Men hvis vi tager den danske original og den estiske variant, synes jeg, de har dog mere metaforisk præg. Jeg kan ikke præcist sige, hvilket *indhold* tales der om i den russiske variant. Da den russiske oversætter sandsynligvis ville undgå to ord med den samme rod i en sætning, har hun mistet en del af det metaforiske præg, som er i originalteksten og bevaret i den estiske oversættelse.

13. (dk) Det [huset] ligger og gisper lydløst for at få vejret inden næste Armagedon. (s. 62)

(est) See [maja] ahmib hääletult õhku enne järgmist Harmagedooni. (s. 54)

(rus) Дом беззвучно глотает воздух, чтобы отдышаться перед следующим армагеддоном. (s. 50)

Både i den estiske og den russiske oversættelse har man brugt næsten de samme ord som i kildeteksten. Den estiske oversættelse mangler udtrykket *at få vejret*, men det har ikke meget virkning på metaforen generelt.

14. (dk) Det må være her borekernerne sover. (s. 82)

(est) Siin asuvad ilmselt puursüdamikud. (s. 74)

(rus) Должно быть, здесь дремлют колонки пород. (s. 67)

I dette eksempel bruger oversættere forskellige strategier. Den estiske oversætter bruger eksplicitering, han erstatter metaforen *borekernerne sover* med ikke metafor *puursüdamikud asuvad*. Metaforen mister sin metaforiske værdi ved bogstavelig oversættelse af meningen. I den russiske oversættelse har man brugt direkte oversættelse med metaforen *колонкипороддремлют* (dk - slumrer).

15. (dk) Min mund er lukket med syv segl. (s. 96)

(est) Minu suu on seitsme lukuga kinni. (s. 87)

(rus) Мой рот запечатан семью печатями. (s. 79)

Udtrykket „lukket med syv segl“ betyder, at nogen holder noget fuldstændigt hemmeligt og derfor ikke fortæller det videre til nogen. Man har brugt de samme udtryk i den estiske og den russiske oversættelser. Oversættelser har den samme betydning som i kildeteksten.

16. (dk) Nu er den indre by en myretue. (s. 140)

(est) Praegu on kesklinn otsekui sipelgapesa. (s. 130)

(rus) Центр города сейчас представляет собой муравейник. (s. 115)

Når vi følger tager Rasks definitionen af metafor, betyder det, at både i den estiske og den russiske oversættelse har brugt ekspicitering. Alas bruger ordet *otsekui* (dk – ligesom) i sin oversættelse, og den russiske oversætter ordet *представляетсобой*, som betyder *forestiller*. Metaforen har mistet sin metaforiske betydning, og nu har vi en sammenligning i begge oversættelser.

17. (dk) Sydhavnen er en spøgelsesby. (s. 141)

(est) Lõunasadam on kummituste linn. (s. 130)

(rus) Южная Гавань – город призраков. (s. 115)

Begge sætninger er direkte oversat fra dansk. Oversætterne bruger de samme ord, og metaforen har den samme betydning, som i kildeteksten (tomt og øde sted).

18. (dk) Loftet er pyntet med en flødeskum af stuk. (s. 151)

(est) Lagi on kaunistatud krovvist vahukoorega. (s. 140)

(rus) Потолок украшен взбитыми сливками штукатурки. (s. 124)

I dette eksempel har man brugt direkte oversættelse af metafor. Oversættelser virker godt. Sætningerne har de samme metaforiske præg, som i kildeteksten.

19. (dk) ... en last der får eksem af toldvæsenet. (s. 191)

(est) ... last, mis tolliametile allergiat põhjustab. (s. 178)

(rus) ... груз, у которого аллергия на таможеню. (s. 156)

I dette eksempel har vi to forskellige oversættelser med to forskellige meninger. I den estiske oversættelse „en last, som forårsager allergi hos toldvæsenet“ og i den russiske „en last, som har en allergi over for toldvæsenet“. Jeg kan således sige at den russiske oversættelse i dette eksempel er mere korrekt, mens den estiske oversættelse videregiver ikke det, som der står i originalteksten. Men det metaforisk præg er bevaret også i den estiske oversættelse og har stort set den samme betydning (man kan forstå at forfatteren skriver om noget, som er forbudt at transportere).

20. (dk) Et sådant menneske vil blive en lille sten i ministeriets sko. (s. 203)

(est) Niisugune inimene jääb kivikeseks ministeeriumi kingas. (s. 190)

(rus) Такой человек всегда будет камешком в ботинке министерства. (s. 166)

Udtrykket „at være sten i skoen“ betyder at man føler sig upassende eller at man er irriterende. Både Alas og Krasnova bruger direkte oversættelse med de samme ord, som har den samme betydning som ord i kildeteksten.

21. (dk) Jeg mindes ikke før på denne måde at have set en storby i frostens greb. (s. 221)

(est) ...suurlinna säärares pakase haardes. (s. 208)

(rus) ...большой город в объятиях такого мороза. (s. 181)

Metaforen *i frostens greb* er oversat til estisk og russisk på to forskellige måder, men begge har bevaret deres metaforiske værdi. Alas bruger ordet *haardes*, som betyder det samme som det danske ord *i greb*. Men Krasnova bruger ordet *вобъятиях*, som betyder i favnet på dansk (est – embuses). Jeg synes, at de to ord, som oversættere bruger, har forskellige semantiske meninger. Det første er om noget stærkt og barsk, og det andet er om noget blødt. Hvis vi tager konteksten med, får vi forskellige billider. Den danske tekst og den estiske oversættelse giver indtryk af meget koldt vejr, men den russiske oversættelse giver et billede af ikke så stærk frost. Så i dette eksempel får vi forskellige semantiske indtryk.

22. (dk) ...en skygge revet sig løs fra halvtaget. (s. 224)
(est) ...on üks vari end poolkatuse alt lahti rebinud. (s. 210)
(rus) ...от навеса отрывается тень. (s. 184)

I dette eksempel har man brugt direkte oversættelse af metafor. Oversættelser virker godt. Sætningerne har det samme metaforiske præg, som i kildeteksten.

23. (dk) Hans øjne er blodskudte. (s. 241)
(est) Tema silmad on verd täis valgunud. (s. 227)
(rus) Его глаза наливаются кровью. (s. 198)

Udtrykket „blodskudte øjne“ betyder, at øjne er rødsprængte, fx. som følge af vrede, søvnmangel eller brug af rusmidler. I originalens kontekst kan vi forstå, at det er som følge af vrede. Oversættere har brugt de samme udtryk som i kildeteksten.

24. (dk) ...så går en hvid tunge af ild op gennem skelettet til toppen af kraniet. (s. 285)
(est) ...siis vihvab valge tulekeel läbi luustiku üles koljusse. (s. 268)
(rus) ...потом белый язык пламени поднимается по скелету до макушки. (s. 233)

Både i den estiske og den russiske oversættelse har man brugt direkte oversættelse for metaforen *en hvid tunge af ild*. Ord *valge tulekeel* og *белый язык пламени* har de samme adjektiver og substantiver, også de samme betydning som i kildeteksten (en meget stærk smerte). Små semantiske forskelle findes i en frase *til toppen af kraniet*. Den estiske oversætter bruger ikke frasen *til toppen*, men kun ordet *kraniet* i sin oversættelse. I den russiske oversættelse findes ordet *макушка* (est – *pealagi*, dk - *isse*), som betyder det samme som den danske *toppen af kraniet*. Men metaforen har ikke mistet sit metaforiske præg og kan faktisk virke godt uden disse ord.

25. (dk) Mine nakkehår stritter og fortæller mig... (s. 313)
(est) Minu kuklakarvad on turris, öeldes mulle.. (s. 295)

(rus) Волосы у меня на затылке встают дыбом, напоминая мне.. (s. 257)

Udtrykket „nakkehår stritter“ bruges som udtryk for at angive at nogen er stærkt begejstret, bange eller chokeret. Oversættere bruger de samme udtryk i deres oversættelser, de har forskellige struktur, men samme betydning.

26. (dk) Mit hjerte ville bløde. (s. 321)

(est) Süda jookseks mul verd. (s. 303)

(rus) Сердце мое обливалось бы кровью. (s. 263)

Udtrykket „hjerte ville bløde“ betyder nødtvungent og med følelsesmæssige anfægtelser; med sorg. Både Alas og Krasnova bruger de samme udtryk i deres oversættelser. Sætningerne har forskellige sprogstruktur, men betydningen bliver den samme.

27. (dk) Vanter og stag er belagt med 30 centimeter is i guirlander. (s. 332)

(est) Vandid ja taagid on kaetud 30 sentimeetri jämeduste jäämügarikega. (s. 313)

(rus) Ванты и штаги мачт покрыты 30-сантиметровыми гирляндами льда. (s. 272)

I dette eksempel har man brugt forskellige strategier for oversættelse. Den estiske oversætter bruger eksplicitering. Alas erstatter ord med metaforisk præg med ord uden metaforisk betydning. Han erstatter ordet *guirlander* med ordet *mügarik*, som på dansk betyder ”knop”. Men i den russiske oversættelse findes de samme ord som i kildeteksten (*гирлянды льда*). Alas bruger også ordet *jämedus* (dk – tykkelse). Han erstatter hele metaforen med et ikke metaforisk udtryk. Jeg synes, at den estiske variant giver et lidt andet billede end den danske tekst.

28. (dk) Fugtigheden ser ud til at lime sig fast til den is der allerede er dannet. (s. 333)

(est) Niiskus tundub kleepuvat varem tekkinud jää külge. (s. 315)

(rus) Кажется, что сырость приклеивается к уже образовавшемуся льду. (s. 273)

I dette eksempel har man brugt direkte oversættelse med de samme ord. Små forskelle findes i sprogstrukturen, men det påvirker ikke metaforen.

29. (dk) I et sekund ser et sygt dyr på mig fra et sted i hans krop. (s. 334)

(est) Ühe sekundi vältel vaatab kusagilt ta kehast minu poole haige loom. (s. 315)

(rus) На мгновение откуда-то из его тела выглядывает больное животное. (s. 274)

Metaforen „ser et sygt dyr på mig fra et sted i hans krop“ er direkte oversat til estisk og russisk i dette eksempel. En lille forskel findes i den russiske oversættelse, men den påvirker ikke metaforen. I stedet af ordet *sekund*, som findes i den danske og estiske tekst, bruger Krasnova ordet *øjeblik*, som har stort set den samme betydning.

30. (dk) Du ryger i spjældet. (s. 346)

(est) Sa satud trellide taha. (s. 328)

(rus) Ты попадешь за решетку. (s. 283)

„Spjæld“ er et slang-ord og et uformelt synonym til ordet fængsel. Både i den estiske og den russiske oversættelse har man bevaret uformelt sprogbrug med brug af synonymer til ordet fængsel.

31. (dk) [Vi er] i et morads af fortætelser. (s. 365)

(est) [Oleme välja jõudnud] vaikimiste rappa. (s. 347)

(rus) Мы опять погрязли в недомолвках.

Ifølge DDO har ordet *morads* to betydninger: ”1. sumpet og ofte tilgroet område”, og en overførte betydning ”2. situation eller tilstand præget af uklarhed, tilbagegang, moralsk forfald el.lign.” Det estiske ord *raba* kan ligeledes bruges med den samme overførte betydning som det danske *morads*. Men Krasnova bruger et synonym til verbet *at synke*, som oftest bruges sammen med ordet *morads* på russisk (at synke i et morads har den samme betydning som det russiske ord *погрязнуть*). Hun bevarer således betydningen af metaforen, men bruger ikke de samme ord. Også ordene *fortætelser*, *vaikimsed* og *недомолвки* kan være oversat på forskellige måder og har forskellige semantiske betydninger, men oversættelserne virker dog godt.

32. (dk) Jeg balancerer på en knivsæg. (s. 379)

(est) Ma balanseerin noateral. (s. 361)

(rus) Я балансирую на лезвии ножа. (s. 310)

Både i den estiske og den russiske oversættelse har man brugt de samme ord, som i kildeteksten. Ifølge DDO betyder udtrykket „at være (balancere) på en knivsæg“ „at være i en usikker situation hvor man ikke kan tillade sig at begå fejl”. Oversætterne har bevaret den samme metaforiske betydning og bruger de samme ord i deres tekster – *balancere*, *knivsæg*.

33. (dk) Op af det mørke hav trækker kulden nu en rosenhave, et hvidt tæppe af isblomster...
(s. 388)

(est) Tumedast merest tõmbab pakane nüüd nähtavale roosiaia, valge jäälilledest vaiba...
(s. 370)

(rus) Холод извлекает из темноты моря сад роз, белый ковер ледяных цветов... (s. 318)

I dette eksempel har man brugt de samme ord for metaforens beskrivelse. Små forskelle findes i den russiske tekst. Krasnova bruger ordet *mørk* (темный) som substantiv, men ikke som adjektiv. Hun bruger således ordet *mørke* (темнота), og frasen *et mørke af hav* (темнотаморя). Men denne forskel påvirker ikke det metaforiske præg og begge oversættelser virker ganske godt.

34. (dk) Der går et rør fra den hvide flade og ind i mit hjerte. (s. 389)

(est) Valgest lamedust ulatub minu südamesse mingi toru. (s. 371)

(rus) Между белой поверхностью и моим сердцем протянута нить. (s. 319)

Der findes forskelle mellem kildeteksten og oversættelser. Alas bruger ordet *toru* i sin oversættelse. *Toru* betyder det samme som *et rør* på dansk (jfr. DDO „lang, hul og cylinderformet genstand af fx jern, beton, plastic eller glas, brugt til at lede væske, luft eller andet materiale fra et sted til et andet“). Men i den russiske oversættelse har man brugt ordet *нить*, som oversættes til dansk som *et tråd* (est – niit). Jeg kan ikke sige, hvorfor Krasnova har besluttet sig for at bruge ordet *tråd* i denne sætning. Jeg kan antage, at brug af dette ord er forbundet med sproget, fordi ord *мпыба/мпыбка* (som kan være oversat til dansk som *rør*) kunne lyde mærkeligt i denne kontekst.

35. (dk) ...har der lagt sig et lag af ufølsomhed mellem mig og resten af verden. (s. 410)
(est) ... on minu ja muu maailma vahele laotunud mingi tundetuskiht. (s. 392)
(rus) ... от остального мира меня отделяет панцирь бесчувственности. (s. 337)

Forskelle i dette eksempel findes i ordet *et lag*. I den estiske oversættelse har man brugt ordet *kiht*, som betyder det samme på dansk. Men Krasnova har brugt ordet *панцирь*, som kan oversættes til dansk som *panser* (est – kilp). Både *et lag* og *en panser* har de samme semantiske betydninger i denne kontekst (noget som skal beskytte eller dække over). Jeg synes ikke, at disse to ord giver ikke forskelligt billede af metaforen, fordi de har en overført betydning.

36. (dk) På isen vokser en rose frem... (s. 432)
(est) Jääst kasvab välja roos... (s. 413)
(rus) На льду распускается роза... (s. 355)

Den estiske oversætter bruger de samme ord som i kildeteksten. Den russiske oversætter erstatter ordet *vokser* med ordet *blomstre op* (est – puhkema). Jeg synes, at dette ord virker godt i konteksten og giver det samme metaforiske billede som findes i original teksten.

37. (dk) Vi løber gennem universet. (s. 434)
(est) Me jookseme läbi universumi. (s. 416)
(rus) Мы бежим через вселенную. (s. 358)

Både i den estiske og den russiske oversættelse har man brugt de samme ord, som i kildeteksten. Der findes ingen forskelle i oversættelserne.

3.2 Analyseresultater

Jeg har analyseret 37 eksempler fra Peter Høegs bog *Frøken Smillas fornemmelse for sne* og dens oversættelser til henholdsvis estisk og russisk. I dette afsnit skal jeg opsummere resultaterne og besvare de spørgsmål, som blev stillet i problemformuleringen.

Sammenfatningen af resultaterne er baseret på Schjoldagers typologi, som jeg også brugte ved analyse af eksemplerne. Jeg har regnet sammen hvor mange og hvilke strategier man har brugt i oversættelserne.

I tabellen (Tabel 3.1) nedeunder vises antallet af strategier af eksplicitering, direkte oversættelse og tilpasset oversættelse i henholdsvis den estiske og russiske oversættelse.

	ESTISK	RUSSISK
Eksplicitering	3	1
Direkte oversættelse	28	27
Tilpasset oversættelse	6	9

Tabel 3.1

Resultaterne viser, at oversætterne oftest bruger direkte oversættelse af metaforer. Både den estiske og russiske oversætter bruger som oftest de samme ord som i kildeteksten for at oversætte metaforer. I 75 % af eksemplerne bruger Alas direkte oversættelse, og Krasnova bruger den samme strategi i 73 % af alle eksemplerne.

I seks eksempler har Alas brugt tilpasset oversættelse, mens Krasnova bruger oversættelse af metaforer med ikke de samme ord i 9 eksempler.

Man kan ikke sige at hvis en oversætter bruger tilpasset oversættelse går kvaliteten af oversættelse ned. Hvis vi fx tager eksempel 12 bruger den russiske oversætter tilpasset oversættelse for at undgå brug af ord med samme rod i én sætning. I mange eksempler har man anvendt tilpasset oversættelse, fordi dette udtryk, som oversætteren har valgt, findes oftere i målsproget. Også når oversætter har brugt tilpasset oversættelse, har de bevaret sætningens metaforiske præg.

Eksplitering findes kun i tre estiske eksempler – 13, 17 og 28, og i det russiske eksempel 17. Metaforer i disse eksempler har mistet det metaforiske præg.

Man kan hævde, at brug af direkte oversættelse kan være forklaret med konteksten. Høeg bruger originale metaforer og metaforer, som måske kun findes i hans tekst. Når vi oversætter originale metaforer, skal vi oversætte dem så nært til kildeteksten, som muligt. Derfor bruger oversætterne direkte oversættelse med de samme ord i deres tekster.

Som konklusion af sammenfatningen af resultaterne kan jeg sige, at begge oversættelser virker ganske godt. Hvis oversetteren vigtigste formål at bevare metaforets præg, skal vi sige at oversættelser er kvalitative, fordi det metaforiske præg er bevaret i de fleste af eksemplerne.

4. Konklusion

Formålet med denne opgave var at undersøge, hvordan metaforerne er blevet oversat fra dansk til henholdsvis estisk og russisk. Min opgave består af teoridelen og analysedelen.

I teoridelen forklare jeg hvad er litterær oversættelse og oversættelsesprocessen. Jeg gør også rede for metaforer, deres karakteristika, typer af metaforer og deres formål i teksten. Efter teoridelen har jeg analyse af konkrete eksempler og kommentarer til dem.

Oversættelse af metaforer er en ganske problematiske proces i oversættelse. Hvis man skal oversætte metaforer, skal man vælge mellem forskellige strategier og varianter af deres oversættelse.

For typologisering og analyse af eksemplerne har jeg brugt Schjoldagers strategier. Jeg har undersøgt kvaliteten af de to oversættelser og vist forskelle mellem originalteksten og oversættelserne. Jeg har også diskuteret om oversætternes valg af strategier.

Resultater af min analyse viser, at den valgte strategi er påvirket af mange faktorer. De fleste metaforiske udtryk (gennemsnitligt tre fjerdedele af eksemplerne) var direkte oversat til estisk og russisk, og kun nogle få eksempler havde mistet deres overførte betydning i oversættelsen. Jeg vil også påpege, at det metaforiske præg af et udtryk ikke nødvendigvis går tabt, hvis oversættere ikke bruger de samme ord som i kildeteksten. Nogle gange kan man få et billede, som adskiller sig fra originalen, men meningen bliver den samme. Metaforerne havde mistet sin metaforiske værdi i kun 3 eksempler i det undersøgte materiale.

Til sidst vil jeg sige, at begge oversættelser virker ganske godt. Oversættere har bestræbt sig på at bevare det metaforiske præg af udtryk. Dansk, estisk og russisk tilhører til forskellige sproggrupper, som betyder, at der findes forskelle i sprogbrug og sprogstruktur. Min analyse viste, at næsten alle udtryk havde bevaret den samme betydning i oversættelse som i kildeteksten, og kunne oversættes med brug af de samme ord.

Litteraturliste

- Albeck, Ulla. 1973. *Dansk stilistik*. Gyldendal
- Brunse, Niels. 1994. „Littærer oversættelse“, i: Viggo Hjørnager Pedersen og Niels Krogh-Hansen (red.). *Oversættelseshåndbogen*. København.
- Den Danske Ordbog (www.ordnet.dk) (15.05.2014)
- Den Russiske Ordbog (www.dic.academic.ru) (15.05.2014)
- Dollerup, Cay; Gottlie, Henrik; Lindegaard, Annette; Pedersen, Viggo Hjørnager. 1999. *An Introduction to Translation Studies*. University of Copenhagen
- Eesti keele seletav sõnaraamat (www.eki.ee/dict/ekss/) (15.05.2014)
- Goatly, Andrew. 1997. *The Language of Metaphors*. Routledge. London
- Jakobson, Roman. 1959. *On Linguistic Aspects of Translation*.
- Newmark, Peter. 1988. *A Textbook of Translation*. Hertfordshire
- Nielsen, Astrid Brask. 2011. *Oversættelse af metaforer i Paul Austers The Brooklyn Follies*. Kandidatafhandling. Århus Universitet
- Okas, Kadri. 2008. *Litterær oversættelse af faste vendinger fra dansk til svensk og estisk*. Bacheloropgave. Tartu.
- Ordbog over faste vendinger (www.ordbogen.com) (15.05.2014)

Empirisk materiale

- Høeg, Peter. 1994. *Frøken Smillas fornemmelse for sne*. Rosinante. København
- Høeg, Peter. 2008. *Preili Smilla lumetaju*. Mediasat Group. Tallinn. (taani keelest tõlkinud Arvo Alas)
- Хёг, Питер. 1998. *Смилла и ее чувство снега*. Инапресс. Санкт-Петербург. (перевод с датского: Елена В. Краснова)

Resümee

(Resumé på estisk)

Tartu Ülikool

Germaani, romaani ja slaavi filoloogia instituut

Skandinavistika osakond

Skandinaavia keeled ja kultuurid (taani keel)

Bakalaureusetöö

Darja Jeršova

Metafooride tõlge taani keelest eesti ja vene keelde Peter Høeg'i romaanis "Preili Smilla lumetaju"

Juhendaja: Anu Laanemets

Lehekülge: 28

Käesoleva bakalaureusetöö põhieesmärk on uurida, kuidas metafoorid Peter Høeg'i romaanis "Preili Smilla lumetaju" on tõlgitud eesti ja vene keelde. Alaeesmärk on uurida, kuidas erinevused tõlgetes võivad mõjuda metafooride tähendusele. Oma analüüsis kirjeldab autor strateegiaid, mille tõlkijad kasutasid oma tõlkes.

Kõigepealt kirjeldab autor tõlkimist, tõlkimisprotsessi ja kirjanduslikku tõlkimist. Seejärel defineeritakse metafoori mõiste ning kirjeldatakse nende funktsioone ja tüüpe. Järgneb Peter Høeg'i romaanist võetud 37 näite ja nende eesti- ning venekeelsete tõlgete analüüs. Analüüsis kasutatakse Schjoldageri tüpoloogiat. Oma analüüsis autor uurib, mis tõlkestrateegiat tõlkijad on kasutanud.

Kokkuvõtteks võib väita, et strateegiate valimine oleneb paljudest põhjustest, näiteks keelestruktuurist või tõlkija isikliku valikust. Enamik näiteid on tõlkinud sõna-sõnalt ja on säilinud oma ülekantud tähendusi. Mõlemad tõlged on kvaliteetsed.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputööüldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Darja Jeršova,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Litterær oversættelse af metaforer fra dansk til estisk og russisk i Peter Høegs bog "Frøken Smillas fornemmelse for sne",

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Anu Laanemets,

(juhendaja nimi)

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **19.05.2014**

Darja Jeršova